

Kestävä kirjasto 2030 -tiekartta

Tiivistelmä

Oulun kaupunginkirjasto
Toukokuu 2020

KESTÄVÄ **KIRJASTO**

Aluehallintovirasto

Johdanto

Oulun kaupunginkirjastossa laadittiin kevään 2020 aikana kestävän kehityksen toimintasuunnitelma, Kestävä kirjasto 2030 -tiekartta. Suunnitelman pohjana toimivat YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteet (liitteet 1 ja 2) sekä kaupunginkirjaston v. 2015 laatimat ekolupaukset (liite 3). Tiekarttaa laadittaessa varmistettiin myös, että se on linjassa Oulun kaupungin syksyllä 2019 voimaan tulleen ympäristöohjelman, Kohti hiilineutraalia Oulua 2026, tavoitteiden kanssa.

Kestävä kirjasto 2030 -tiekarttaan kirjattiin ylös lähiajan (vuosien 2020-22) tärkeimmät kehittämisen kohteet ja laadittiin niille yksityiskohtainen toteuttamissuunnitelma. Tiekartta muodostuu neljästä päätavoitteesta, joita ovat ympäristötietoisuuden edistäminen, ympäristökuormituksen vähentäminen, vastuullinen rakentaminen ja tulevaisuuden kestävä kirjasto sekä kahdesta erityisestä kehittämiskohteesta, resurssiviisas alueellinen kehittämistyö ja etäkäytäntöjen edistäminen. Keskeistä tiekartan laatimisessa oli myös asetettujen tavoitteiden peilaaminen kirjaston toiminnan kannalta olennaisiin Agenda 2030:n tavoitteisiin. Asetettuja tavoitteita tarkasteltiin lisäksi suhteessa siihen, kuinka ne ilmentävät kirjaston omia ekolupauksia.

Tämä yhteenveto sisältää koonnin Kestävä kirjasto 2030 -tiekartan tavoitteiden heijastumisesta Agenda 2030:n tavoitteisiin. Heijastumista havainnollistetaan muutamilla toimenpide-esimerkeillä kunkin Agendan tavoitteen osalta.

Suunnitelman laatijat

Tiekartan laatimiseen osallistuivat Oulun kaupunginkirjaston kirjastopalvelujohtaja Jouni Pääkkölä, alueellinen kirjastopalvelupäällikkö Minna Männikkö sekä Vastuullinen kirjasto ympäristötietoisuuden edistäjänä -hankkeen hanketyöntekijä Salla Kananen. Oulun kaupunginkirjaston alueellisen kehittämisen tiimi (AKE-tiimi) osallistui toimintaansa koskevan tavoitteen sisällön määrittämiseen. Koko kirjaston henkilökunnan näkemyksiä kartoitettiin muovittamisen vähentämiseen tähtäävän toimenpiteen määrittelyn yhteydessä. Asiakkailta puolestaan pyydettiin ehdotuksia siitä, kuinka tiekartan tavoitteita voitaisiin kirjastossa jatkossa toteuttaa. Asiantuntija-apuna tiekartan laatimisessa toimi Oulun seudun ympäristötoimen ilmastoasiantuntija Maarit Talvitie ja kommentaattoreina Vastuullinen kirjasto ympäristötietoisuuden edistäjänä -hankkeen ohjausryhmän jäsenet.

Kestävä kirjasto 2030 -tiekartan päätavoitteet

1. Ympäristötietoisuuden edistäminen

Tavoitteena on lisätä sekä asiakkaiden että henkilökunnan ympäristötietoisuutta käytettävissä olevin erilaisin ympäristöviestinnän keinoin. Tavoitteena on myös lisätä kirjaston näkyvyyttä ekologisena toimijana viestimällä ulospäin kirjaston omasta vastuullisesta toiminnasta. Viestintävälineinä toimivat kaikki käytettävissä olevat viestintäkanavat ja -keinot, kuten tiedotteet eri medioissa, opasteet, koulutukset, tapahtumat, näyttelyt ja kirjavinkit. Myös pyytämällä ehdotuksia ja mielipiteitä asiakkailta ja henkilökunnalta voidaan lisätä heidän tietoisuuttaan ympäristöasioista.

2. Ympäristökuormituksen vähentäminen

Tavoitteena on tarkastella kirjaston energiankäyttöön, logistiikkaan, kierrätykseen ja kokoelmiin liittyviä toimintatapoja ja pyrkiä vähentämään niiden toiminnasta aiheutuvia ympäristövaikutuksia. Tavoitteena on myös vähentää tarpeettoman muovin käyttöä.

3. Vastuullinen rakentaminen

Kirjastokiinteistöjen ekologisen jalanjäljen pienentämiseksi tavoitteena on huomioida ekologisuus peruskorjausten ja uudisrakentamisen yhteydessä läpi koko rakentamisprosessin suunnittelusta valmiiseen rakennukseen. Tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa mahdollisimman energiatehokkaita tiloja ja kiinnittää huomiota ekologisuuteen kaikissa käytännön varusteisiin ja sisustukseen liittyvissä ratkaisuissa. Vastuullisuus rakentamisessa näkyy myös mm. asiakkaiden ja henkilökunnan mukaan ottamisena tulevien tilojen suunnitteluun.

4. Tulevaisuuden kestävä kirjasto

Kestävä kirjasto 2030 -tiekartta painottuu ensimmäisen kolmivuotiskauden ajan ekologisen ja taloudellisen kestävyuden edistämiseen. Tulevaisuudessa tavoitteena on kiinnittää entistä enemmän huomiota myös sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden edistämiseen ja taata keskustelun jatkuvuus. Tulevaisuuden kestävä kirjasto ottaa entistä enemmän asiakkaat ja henkilökunnan mukaan toimintansa suunnitteluun ja pyrkii näin huomioimaan erilaiset näkökulmat ja mielipiteet toimintansa kehittämisessä.

Erityiset kehittämiskohteet

1. Resurssiviisas alueellinen kehittämistyö

Oulun kaupunginkirjasto hoitaa Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueen kuntien yleisten kirjastojen kehittämistehtävää. Kehittämistehtävällä tuetaan alueen yleisten kirjastojen kehittymistä ja henkilöstön osaamista sekä edistetään yleisten kirjastojen keskinäistä yhteistoimintaa. Tavoitteena on kehittää alueellista kehittämistyötä (AKE) entistä resurssiviisaammaksi mm. tehostamalla yhteistyötapoja ja kannustamalla kirjastoja osaamisen jakamiseen. Tavoitteena on myös tarkastella alueellisten AKE-tiimien toimintaa ja kehittää sitä entistä sujuvammaksi mm. organisoimalla tiimien toimintatapoja.

2. Etäkäytäntöjen edistäminen

Etäkokousten ja -koulutusten suosiminen sekä pienentää liikkumisesta ja matkustamisesta aiheutuvaa ekologista jalanjälkeä, että säästää työaika. Tavoitteena on kannustaa kirjaston henkilökuntaa osallistumaan kokouksiin ja mahdollisuuksien mukaan myös koulutuksiin entistä enemmän etäyhteyksillä. Tavoitteena on myös kehittää etäkokouskäytäntöjä, jotta etäyhteydellä osallistuminen olisi entistä sujuvampaa.

Tavoitteiden heijastuminen YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteisiin

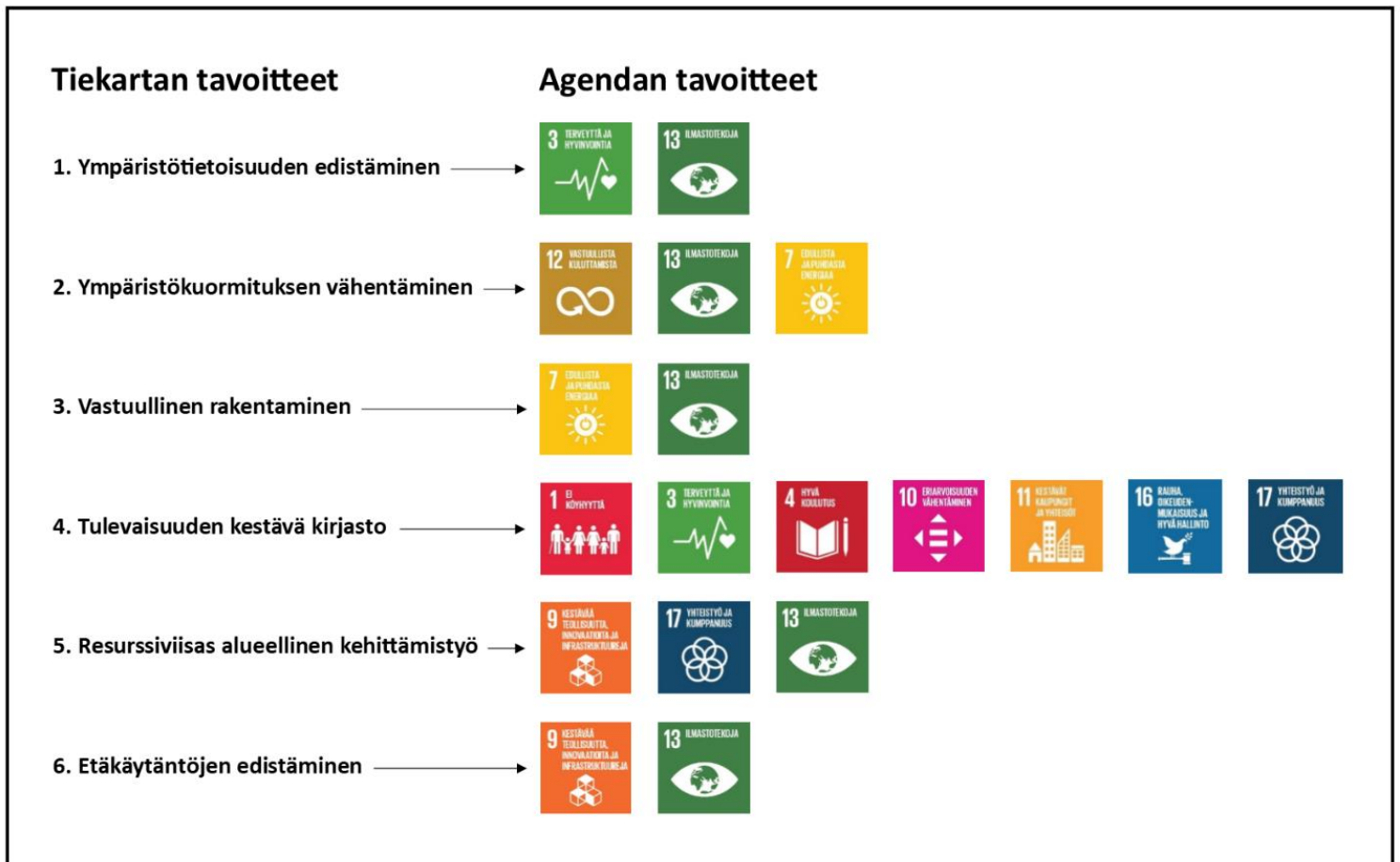
YK:n Agenda 2030:n kaikki 17 tavoitetta (liitteet 1 ja 2) koskevat jollakin tasolla kirjaston toimintaa. Voidaan ajatella, että kirjaston tehtävänä on kaikkien Agenda 2030:n tavoitteiden osalta vähintään ajantasaisen tiedon tarjoaminen niiden aihepiireistä tasavertaisesti kaikille asiakkaille.

Kestävä kirjasto 2030 -tiekartan pohjaksi valittiin kuitenkin vain ne Agendan tavoitteet, joita tiekartan tavoitteiden voidaan katsoa ilmentävän.

Seuraavalla sivulla esitetään ”Näihin tavoitteisiin me sitoudumme” - yhteenveto tiekartan tavoitteiden heijastumisesta Agenda 2030:n tavoitteisiin.

Näihin tavoitteisiin me sitoudumme

Agendan tavoitteiden heijastuminen Oulun kaupunginkirjastossa tehtävään kestäväen kehityksen työhön

1. Ei köyhyyttä:

- Kirjasto tarjoaa palveluitaan ja kokoelmiaan kaikille tasavertaisesti
- Tarjoamalla pääsyn tiedon äärelle kirjasto edistää opiskelua, koulutusta, työllistymistä ja osallisuutta ja torjuu näin syrjäytymistä, joka voi johtaa köyhyyteen

3. Terveystä ja hyvinvointia

- Kirjaston kokoelma sisältävä laajan valikoiman ajantasaista terveyttä ja hyvinvointia käsittelevää aineistoa
- Esinelainauksen edistäminen (mm. liikuntavälineiden ja soitinten lainaaminen)
- Lukemisen ja musiikin harrastamisen edistäminen
- Kirjasto panostaa asiakkaiden viihtyvyyteen kirjastossa (viihtyisät tilat)
- Jakamistalouden ja kansalaistaitojen edistäminen (osallisuus)

4. Hyvä koulutus

- Kirjasto tarjoaa kaikille tasavertaisen pääsyn tiedon äärelle
- Kirjasto tarjoaa laitteita, työskentelytiloja ja oppimisympäristöjä opiskelun tueksi
- Moniluku- ja digitaitojen edistäminen
- Kirjasto edistää elinikäistä oppimista tarjoamalla palveluitaan kaikille ikäryhmille

7. Edullista ja puhdasta energiaa

- Kirjaston energiansäästötoimenpiteet (mm. veden säästösuuttimet, led-valaisimet, liiketunnistimilla toimivat valaisimet)
- Energiatohokas tilojen käyttö (mm. monitoimitalot, tuleva Keskustakirjasto entistä energiatehokkaampi)
- Aurinkoenergian käyttö
- Kirjaston rakennusprojekteissa pyritään huomioimaan energiatehokkaat ja ekologiset vaihtoehdot niin energiaratkaisuissa kuin tilojen sisustuksessa ja yksityiskohdissa

9. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuuria

- Yhteistyön ja toimintamallien kehittäminen edistävät entistä toimivamman kirjastoverkon rakentamista
- Laajasta verkostosta ja osaamisen jakamisesta hyötyvät niin kirjastojen henkilökunta kuin asiakkaat
- Etäkokousten ja -koulutusten suosiminen
- Etäkäytäntöjen kehittäminen

10. Eriarvoisuuden vähentäminen

- Tasa-arvo on yleisen kirjaston peruslähtökohta
- Kirjasto on turvalliseksi koettu, matalan kynnyksen paikka, jossa eri sosioekonomisista lähtökohdista tulevat ihmiset voivat kohdata toisiaan

11. Kestävät kaupungit ja yhteisöt

- Kirjasto kuuluu olennaisena osana peruspalveluihin niin sosiaalisesta kuin kulttuurisestakin näkökulmasta katsottuna
- Kirjasto vaalii kulttuuriperintöä säilyttämällä paikallista dokumentaatiota seuraaville sukupolville

12. Vastuullista kuluttamista

- Kirjaston perusidea, lainaaminen, tukee vastuullista kuluttamista
- Kirjastoaineisto kiertää: yksi kirja voi käydä lainassa jopa sata kertaa
- Kirjastoaineisto ”kelluu”: asiakkaat voivat lainata kirjoja mistä tahansa Oulun kaupunginkirjaston toimipisteestä ja palauttaa ne mihin tahansa toimipisteeseen, josta ne voidaan jälleen lainata suoraan eteenpäin seuraaville asiakkaille
- Kirjan elinkaaresta hankinnasta kierrätykseen huolehditaan harkiten
- Jakamistalouden edistäminen (mm. esinelainat)
- Ekologisuuden huomioiminen kaikissa hankinnoissa
- Kirjaston vanhojen, käyttökelpoisten kalusteiden kunnostaminen ja käyttäminen uudelleen esim. remontoituissa tiloissa

13. Ilmastotoikoja

- Ympäristötietoisuuden edistäminen ja ympäristöviestintä tukevat kestävää kehitystä ja ovat jo sellaisinaan ilmastotoikoja
- Kaikki ympäristökuormituksen vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet ovat toteutuessaan ilmastotoikoja, kuten muovituksen vähentäminen, lajittelun tehostaminen, etäkäytäntöjen edistäminen, Kestävä kirjasto 2030 -tiekartan laatiminen ja sitoutuminen jatkuvaan parantamiseen

16. Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto

- Kirjasto puolustaa demokratiaa ja edistää kaikkien tasa-arvoista kohtelua
- Toimintaa ja palveluja koskevat päätökset pyritään tekemään arvioiden niiden vaikutukset kaikkien asiakasryhmien kannalta
- Kirjaston johto on sitoutunut kestävän kehityksen tavoitteisiin ja haluaa sen olevan olennainen ja näkyvä osa toimintaa myös jatkossa

17. Yhteistyö ja kumppanuus

- Kirjasto toimii yhteistyössä eri toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa ja edistää näin osaltaan myös kestävän kehityksen hyväksi tehtävää työtä
- Yhteistyön ja toimintamallien kehittäminen edistävät entistä toimivamman kirjastoverkon rakentamista
- Laajasta verkostosta ja osaamisen jakamisesta hyötyvät niin kirjastojen henkilökunta kuin asiakkaat

Tiekartan toteuttaminen ja voimassaolo

Toteuttaminen

Tiekarttaa toteutettiin osittain jo Vastuullinen kirjasto ympäristötietoisuuden edistäjänä -hankkeen aikana. Hankkeen jälkeen kirjaston johto ja henkilökunta sitoutetaan suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kirjastossa toimivien tiimien kautta. Kestävä kehitys läpäisee kaikki kirjaston toiminnot. Jalkauttamisen tukena toimivat tiimien kestävän kehityksen vastuhenkilöt sekä kirjastojen ekotukihenkilöt.

Tavoitteiden toteutumista seurataan kullekin tavoitteelle ja sen toimenpiteille erikseen valituilla indikaattoreilla. Seurantatulokset käydään läpi vuosittain. Tarvittaessa suunnitellaan korjaavia toimenpiteitä.

Viestintä

Kestävä kirjasto 2030 -tiekartasta viestitään kirjaston koko henkilökunnalle sekä asiakkaille ja sidosryhmille. Viestimällä tuodaan esiin yhteiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Viestintä on olennainen osa suunnitelman toteutumista.

Voimassaolo

Kestävä kirjasto 2030 -tiekartta valmistui toukokuussa 2020 ja se on voimassa vuoden 2022 loppuun asti. Suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan vuosittain. Uudet tavoitteet määritellään seuraavan kerran viimeistään vuonna 2023.

Liite 1

Liite 2

Kestävän kehityksen 17 tavoitetta:

1. Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta.
2. Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta.
3. Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille.
4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.
5. Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia.
6. Varmistaa veden saanti ja kestävä käyttö sekä sanitaatio kaikille.
7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille.
8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.
9. Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita.
10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä.
11. Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuinyhdyskunnat.
12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys.
13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.
14. Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestävää käyttöä.
15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestävää käyttöä; edistää metsien kestävää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen.
16. Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla.
17. Tukea vahvemmin kestävä kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta.

Lähde: <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>

Liite 3

Kirjaston ekolupaukset

- 1. Kirjaston käyttäminen on ekoteko**
- 2. Kirjaston teknologiset ratkaisut säästävät luontoa**
- 3. Kirjaston logistiikka vihertää**
- 4. Kirjasto kierrättää**
- 5. Kohti kestävämpiä energiaratkaisuja**
- 6. Kirjasto – ekologisesti lähellä**

KESTÄVÄ KIRJASTO